

Vannforvaltning

Mot et bedre vannmiljø i regulerte vassdrag?

Meninger

Stein Erik Stinessen og Karianne Aamdal Lundgaard

Advokatfirmaet
Lund & Co

Norge er Europas største vannkraftprodusent. Vertskommuner til vannkraftanlegg har viktige inntekter fra vannkraften, men forbedringer av vannmiljøet i regulerte vassdrag uten moderne miljøkrav står også høyt på dagsorden i mange kommuner.

To hundre kommuner har siden vannkraftens barndom mottatt inntekter for å ha avstått sine verdifulle naturressurser til storsamfunnet. Om lag ti prosent av disse vertskommunene har svært få innbyggere og mottar betydelige vannkraftinntekter fordelt pr. innbygger, men de fleste kraftkommuner er som andre kommuner i økonomisk sammenheng. Oslo er for øvrig Norges største «kraftkommune» målt i inntekter fra vannkraft, men det er eierinntekter og ikke vertsinntekter. Kommunene i Hallingdal, Østfold og Sogn og Fjordane er vertskap for Oslos kraftanlegg. Eierkommuner og vertskommuner har en felles interesse i de økonomiske verdier vannkraften skaper, men vertskommunene har i tillegg en interesse i at vannkraften ikke påvirker deres naturmiljø mer enn strengt nødvendig. På samme måte som vi i Oslo hegner om Nordmarka som vår naturperle, hegner andre kommuner overalt i landet om sine naturherligheter, derunder vassdragsnaturen. Og det er få land i Europa hvor vassdragene er en like viktig del av naturmangfoldet som her.

Rundt 70 prosent av norske vassdrag er utbygget, og om lag to tredeler for mer enn 40 år siden. Det er et åpenbart behov for rehabilitering av de eldre anleggene, både fysisk og miljømessig. Av eldre, regulerte vassdrag har ifølge Miljødirektoratet færre enn ti prosent moderne miljøvilkår. Historisk har synet på miljøverdier i vassdragene våre endret seg radikalt de siste 40 år, fra tørrlegging av mange vassdrag til dagens konsesjonsregime der nye utbygginger regelmessig pålegges en minstevannføring som gir grunnlag for fortsatt liv i elva. I tillegg kommer at vannkraftproduksjonen frem til dereguleringen av kraftmarkedet på nittitallet var innrettet etter vårt nasjonale forbruchsbehov med størst etterspørsel om vinteren. I dag forsyner norske vannkraftverk også europeiske airconditionanlegg gjennom sommeren, med hyppigere vannstands- endringer til følge. – Eldre konsesjoner etablert under en annen tidsånd og tilpasset et annet marked fremstår i dag for stadig flere som overmodne for moderniseringer.

Utfordringen blir å finne det riktige krysningspunktet mellom så viktige

MILJØFORBEDRINGSTILTAK: Artikkelforfatterne mener det er påfallende at så mange regulerte vannforekomster er fritatt for miljøforbedringstiltak. FOTO: MORTEN F. SOLBERG

verdier som vannkraften med sitt klimafortrinn, og på den annen side det biologiske mangfoldet som de regulerte vassdrag er en viktig del av. To regelsett inneholder de juridiske virkemidler: Eldre konsesjoner kan endres hvert 30. år i medhold av bestemmelser i vassdragslovgivningen fra 1959. Men eldre konsesjoner kan også endres i medhold av EUs vannedirektiv fra 2000, som ble innført i norsk rett gjennom vannforskriften av 2006. Her forutsettes at myndighetene hvert 6. år skal kunne endre vilkårene i en konsesjon. Revisjonsinstituttet og vanddirektivet har samme formålsangivelse og -begrensning: vannmiljøet skal forbedres der slike forbedringer

kan skje uten at det vil gå vesentlig utover bruken av vannet til vannkraftproduksjon.

Etter at LVK sammen med miljøbevegelsen i 2011 forela for ESA uoverensstemmelsen mellom de to regelsettene om endrings-syklusene, hvert 30. år eller hvert 6. år, har ESA klargjort at norske myndigheter må sørge for rettslige virkemidler for å endre en konsesjon hvert 6. år.

I fjor godkjente Klima- og miljødepartementet de vannforvaltningsplaner som direktivet pålegger oss å utarbeide. Dagens miljøtilstand ble definert, og det er bestemt hvilket miljømål som skal nås. Departementets godkjenningstiltak førte dessverre til at svært mye av den regulerte vannkraften ikke vil bli gjenstand for miljøforbedringer. Enten er dagens miljøtilstand definert god nok, eller

så er miljøforbedringene utsatt til 2027 eller 2033. Når færre enn 10 prosent av de eldre vassdragsreguleringene er ansett av miljømyndighetene å ha tilfredsstillende miljøvilkår, fremstår det påfallende at så mange regulerte vannforekomster helt er fritatt for miljøforbedringstiltak.

Den avveiningen som norske myndigheter nå foretar mellom hensynet til kraftproduksjon og hensynet til naturmiljøet, vil trolig bli bestemmende for den fremtidige forvaltningen av de regulerte vassdragene, det vil si for 70 prosent av norsk vassdragsnatur. På vegne av en rekke medlemskommuner stiller LVK spørsmål ved det omfattende antallet regulerte vassdrag som er unntatt fra miljøforbedringstiltak. Det er videre grunn til å stille spørsmål ved den fremdriften

departementet har besluttet. LVK ønsker derfor en avklaring på hvordan vanddirektivet skal forstås, slik at miljøforbedringsarbeidet gis klarere rammer fremover. Den rette myndigheten til å klargjøre direktivets innhold, er ESA.

LVKs medlemskommuner har direkte økonomiske interesser i den vannkraftproduksjon som finner sted. På samme tid har kommunene direkte interesser i sitt vassdragsmiljø, både i natur-, friluft- og reiselivssammenheng, og mange ser åpenbare miljøforbedringsmuligheter uten nevneverdige inngrep i kraftproduksjonen. Det er et åpenbart behov for en tydeliggjøring av hvorledes avveiningen av disse viktige samfunnsinteresser skal foretas. ■